

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди
Жешувський університет (Республіка Польща)
Педагогічний інститут Чендуського університету (КНР)**

Матеріали

III Міжнародної науково-практичної конференції

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ВИЩОЇ І СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

10 квітня 2018 року

**Харків
2018**

Список використаних джерел

1. Божович Л. И. О формализме в усвоении школьных знаний. *Возрастная и педагогическая психология*: хрестоматия : учеб. пособ. для студ. высш. учеб. заведений / сост. И. В. Дубровина, А. М. Прихожан, В. В. Зацепин. 4 изд., стер. Москва : Издательский центр «Академия», 2007.
2. Калашнікова Л. М., Петрова В. В. Усвідомленість знань школярів як психолого-педагогічна проблема. *Педагогіка та психологія* : зб. наук. пр. Харків, 2017. Вип. 56. С. 50–58.
3. Качество знаний и пути его совершенствования / под ред. М. Н. Скаткина, В. В. Краевского. Москва : Педагогика, 1978. 208 с.
4. Лернер И. Я. Качества знаний учащихся. Какими они должны быть? Москва : Знание, 1978. 47 с.
5. Лозова В. І., Троцько Г. В. Теоретичні основи виховання і навчання : навч. посіб. 2-е вид. Харків : «ОВС», 2002. 400 с.

Олена ЛАЗАРЄВА, Катерина ЛАЗАРЄВА

ДІАГНОСТИЧНО-ОЦІНЮВАЛЬНИЙ КОМПОНЕНТ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ У ШКОЛЯРІВ УМІНЬ СТАВИТИ ПІЗНАВАЛЬНІ ЗАПИТАННЯ

Розглянуто діагностично-оцінювальний компонент вперше розробленої та апробованої авторами освітньої технології формування у молодших школярів запитальних умінь при освоєнні ними описових знань. Наголошено на необхідності діагностичного підходу до перебігу й результатів пізнавальної діяльності школярів. Уточнено рівні та критерії досягнутих учнями початкової школи вмінь ставити пізнавальні запитання і створювати за їх допомогою описові тексти різної складності.

Ключові слова: освітня технологія, діагностично-оцінювальний компонент, запитальні уміння, пізнавальні запитання, критерії, діагностичний підхід.

The diagnostic and evaluating component of the educational technique of formation of junior pupils' questioning ability when they gain descriptive knowledge has been revealed. This educational technique was first developed and tested by the authors. The necessity of diagnostic approach to the progress and results of schoolchildren' cognitive activity has been emphasized. The levels and criteria of formation of ability to set cognitive questions and create descriptive texts of various complexity with their help by primary school children have been clarified.

Key words: educational technique, diagnostic and evaluating component, questioning ability, cognitive questions, criteria, diagnostic approach.

Сучасна педагогічна наука серед основних напрямів реформування й модернізації навчання пропонує утвердження змістовного діалогу суб'єктів навчання як одного з провідних способів оволодіння змістом освіти, розвитку мислення і мовленнєвої культури школярів. Зараз діалог і діалогова взаємодія в освіті стає основним компонентом особистісно-орієнтованого навчання, оскільки саме надання учневі можливості самому запитувати, а не тільки відповідати на поставлені учителем запитання, сприяють зверненню до особистості школяра, його

інтересів, потреб, індивідуальних особливостей. Тому так важливо навчати дитину ще з початкової школи умінням діалогової взаємодії з іншими, здатності до самостійної постановки пізнавальних запитань.

Для розв'язання суперечності між об'єктивними потребами молодших школярів ставити пізнавальні запитання та відсутністю у вчителів початкової школи технології навчання таким умінням, нами була розроблена технологія формування вмінь у школярів ставити пізнавальні запитання. Вона спирається на основні наукові дослідження діалогової взаємодії у навчанні та особливості формування описових знань (В. Андреев, В. Кан-Калик, А. Король, В. Лозова, В. Ляудис, Л. Порядченко, Г. Салащенко, Г. Сіліна), а також враховує інноваційний досвід шкіл із упровадження евристичного навчання. Структура і зміст освітньої технології включає такі взаємопов'язані і взаємообумовлені компоненти: а) визначення мети та компонентів навчальної діяльності; б) підготовчо-організаційний компонент; в) мотиваційно-цільовий компонент; г) змістово-процесуальний (технологічний) компонент; д) діагностика й оцінка перебігу і результатів навчання. Змістова і процесуальна складові пов'язані з мотивацією й організацією навчального процесу, з методами й формами взаємодії учителя й учнів.

Нами розглянуто майже не досліджений на сьогодні діагностично-оцінювальний компонент запропонованої освітньої технології. Його мета – на основі розроблених критеріїв визначити зміни у рівнях досягнутих умінь учнів ставити пізнавальні запитання і причин досягнень і недоліків.

Для визначення критеріїв досягнутих умінь ставити пізнавальні запитання використано праці вітчизняних і зарубіжних науковців (К. Інгенкамп, О. Божович, С. Кульневич, І. Підласий, Д. Чернилевський, А. Хуторської та інші), дисертаційні роботи, зокрема, О. Демченко, О. Кривонос, М. Лазарева, Г. Цехмістрової, а також результати досліджень рівнів освітніх досягнень учнів та студентів, узагальнених МОН і НАПН України [1].

У дослідженні суттєво модернізовано діагностичний інструментарій для вимірювання й оцінки зазначених навчальних досягнень молодших школярів згідно з сучасними методологічними вимогами до пізнавально-творчої діяльності. При цьому керувалися й загальними вимогами до діагностичного інструментарію (В. Симонов, В. Сластьонін, К. Інгенкамп), і новими вимогами до вимірювання діалогічної та запитальної компетентності школярів в рамках евристичного навчання (А. Король, А. Хуторської), зокрема, до його діагностичного підґрунтя – критеріїв і показників досягнутих умінь ставити пізнавальні запитання й на їхній основі самостійно створювати ділові та художні описи.

Узагальнення дидактичних досліджень (К. Інгенкамп, С. Кульневич, Г. Цехмістрова) допомогли дійти висновку, що діагностичні критерії мають бути: однозначними (розумітися й тлумачитися в рамках конкретного дослідження однозначно); адекватними (відповідати тому явищу (процесу), для характеристики якого вони призначені); обґрунтованими (давати можливість відокремлювати високий рівень від достатнього, середнього й початкового); прогностичними (мати здатність визначати подальші напрям, зміст і якість пізнавально-творчої діяльності

школярів у відповідності з виявленим рівнем досягнень); надійними (розбіжності під час повторної оцінки не повинні бути істотними).

Рівні, критерії та показники сформованості умінь ставити запитання визначено на основі досліджень М. Вашуленка, І. Лернера, В. Лозової, О. Савченко, Ю. Голубевої, Б. Коротяєва та інших.

Для побудови загальної структури діагностики володіння вміннями ставити запитання використано характеристики різних рівнів пізнавальної активності школярів, розкриті в дослідженнях В. Лозової, – репродуктивний (початковий), реконструктивний (достатній, середній), творчий (високий) [2]. Ми спиралися саме на ці характеристики, тому що вони найчіткіше визначають сутнісні якості означених умінь та динаміку їхніх змін за певних дидактичних умов. Визначено чотири рівні (початковий, середній, достатній та високий) сформованості умінь молодших школярів ставити пізнавальні запитання.

Відповідно до цих характеристик розроблено наступні критерії (з відповідними показниками):

- володіння запитаннями до різних видів опису;
- логічність постановки запитань, їх глибина і послідовність;
- особливості подачі запитання (виразність, образність, емоційність, різноваріантність);
- зацікавленість у складанні запитань і отриманні на них відповідей та емоційне забарвлення запитань, доступність;
- спроможність до самоаналізу, самооцінки і корекції допущених помилок.

Ми дійшли висновку, що спочатку доцільним буде проводити діагностичні операції щодо зовнішніх продуктів навчальної діяльності як більш доступних для діагностики й самодіагностики, а потім доцільно вимірювати й оцінювати виокремлені пізнавально-творчі якості, що являють собою внутрішні продукти самореалізації особистості.

Цей етап технології складається з застосування комплексу діагностичного інструментарію для всіх видів описів, які передбачено програмами початкової школи. Застосовані критерії і показники розкривають насамперед якість створених учнями освітніх продуктів. Такими продуктами можуть бути попередні, рубіжні, підсумкові результати освоєння учнями початкових класів умінь ставити запитання при опануванні описовими знаннями, які передбачені навчальними програмами. В аспекті нашого дослідження це, насамперед, виявлення та вимірювання досягнутого рівня загальної запитальної активності, умінь ставити запитання до різних видів опису, до змісту ділового і художнього опису.

Досягнуті результати можна виявити не лише на кожному уроці, а й по завершенні вивченої теми (модуля) або всієї навчальної програми. Одночасно можна перевірити й загальний рівень навчальних досягнень учнів, найвагоміші внутрішні освітні продукти: розвинутість пізнавально-творчої мотивації, якість освоєних знань, умінь, способів репродуктивної, пошукової, конструктивно-створюючої діяльності, рефлексивних якостей.

Важливою частиною комплексної контрольної роботи є демонстрація учнями освоєння опису як базового знання для створення більш складних пізнавально-творчих продуктів – ділових і художніх творів з гуманітарних дисциплін, проєктів

різної спрямованості, дослідницьких робіт тощо. До переліку робіт, які виявляють досягнуті результати, можуть бути віднесені складені учнями запитання, за допомогою яких створюються усні описи портретів і картин, художніх фотографій і дитячих малюнків, переказ своїми словами художніх описів людей, тварин, природних явищ тощо.

Вважаємо раціонально організовану педагогічну діагностику однією з важливих умов оптимальних навчальних досягнень школярів. Спираючись на дослідження О. Божович, К. Інгенкампа, І. Підласого, розглядаємо діагностику як природню й обов'язкову складову педагогічної діяльності. Діагностика має бути спрямована не тільки на результати, але й на умови, перебіг процесу навчання, встановлення його ефективності та наслідків. Адже діагностика одночасно встановлює і рівень досягнень, і причини успіхів та невдач конкретних суб'єктів навчання. Тільки провівши всі необхідні діагностичні операції, такі як застосування необхідних і достатніх критеріїв оцінки виконаної роботи, порівняння з ними досягнутих результатів, самостійне і з допомогою вчителя виявлення недоліків і помилок, можна забезпечити об'єктивну оцінку результативності проведеної експериментальної роботи.

Таким чином, діагностично-оцінювальний компонент містить необхідні положення щодо педагогічної діагностики та її інструментарію для виявлення реальних результатів розробленої технології, її впливу на конкретні навчальні досягнення учнів.

Список використаних джерел

1. Ключові тези орієнтовних вимог до оцінювання навчальних досягнень учнів 1–4 класів та методичних рекомендацій до оновлених програм початкової школи (1–4 клас) : Лист МОН України від 17.08.2016 №1/9-437. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/pochatkova/opys-zmin-do-vymog-otsinyuvannya.pdf> (дата звернення: 21.01.2018).

2. Лозова В. І. Цілісний підхід до формування пізнавальної активності школярів. Харків, 2000. 164 с.

Галина МЕШКО, Олександр МЕШКО

ФОРМУВАННЯ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я УЧНІВ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Тези присвячені проблемі формування психічного здоров'я учнів у сучасній школі, актуальність якої постійно зростає. На основі аналізу праць учених з'ясовано сутність психічного здоров'я, схарактеризовано його критерії. Визначено напрями комплексної програми формування психічного здоров'я учнів у закладі загальної середньої освіти. Окреслено аспекти управлінської діяльності з формування психічного здоров'я учнів у сучасній школі.

Ключові слова: психічне здоров'я, учні, формування психічного здоров'я.

The article is devoted to the problem of formation of schoolchildren's mental health in modern school, and the urgency of this problem is constantly growing. Based on the analysis of scientists' works, the essence of mental health has been clarified, and the

Ван Сяофей	139
Сучасна модернізація шкільної фізичної культури КНР	
Горбачова Інесса	142
Професійна мобільність учителя з позиції компетентнісного підходу	
Довженко Тетяна	145
Взаємодія сім'ї та школи на засадах соціального партнерства	
Жозе да Коста Ганна	148
Спільна робота учня та вчителя в умовах реформи системи освіти в основній школі	
Калашнікова Любов, Петрова Вероніка	151
Проблема підвищення усвідомленості знань школярів	
Лазарєва Олена, Лазарєва Катерина	154
Діагностично-оцінювальний компонент технології формування у школярів умінь ставити пізнавальні запитання	
Мешко Галина, Мешко Олександр	157
Формування психічного здоров'я учнів як психолого-педагогічна проблема	
Могорита Віктор	161
Дидактичні можливості сучасного шкільного підручника історії у формуванні інформаційної компетентності учнів	
Подчерняєва Наталія	164
Формування культури міжнаціонального спілкування старшокласників в умовах сучасних викликів	
Поліщук Ольга	167
Особливості формування системи морально-ціннісних орієнтацій у молодших школярів	
Прокопенко Іван	170
Старі вчителі й Нова українська школа	
Романенко Наталія, Каськевич Тетяна	173
Актуальність здійснення диференціації домашніх завдань у початковій школі	
Сарнавський Микола	176
Шахи як вид настільної інтелектуальної гри	
Твердохліб Ганна	180
Диверсифікація форм методичної роботи з педагогічними працівниками закладів середньої освіти на диференційованій основі	
Чжоу Чженьюй	183
Шкільний хор як засіб реалізації морального виховання школярів КНР	

СЕКЦІЯ V

ПРОБЛЕМИ ВИЩОЇ ШКОЛИ: ДИДАКТИКА, ВИХОВАННЯ, УПРАВЛІННЯ

Безносюк Олександр	187
Якість освіти в європейській та світовій системах підготовки фахівців	